

Gül Esin (ÜBBÜL) (1901-1990) (Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı)

Gül Esin (Übbül) Türkiye'de seçimle muhtarlığı kazanmış ilk kadındır.

Muhtar seçildiği tarihlerde Gül Esin Hanım mahallî kıyafetleriyle Çine 1933.

Türkiye'de kadın hakları konusunda en büyük gelişme Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Bunda şüphesiz Mustafa Kemal Atatürk'ün rolü büyüktür. 1930 öncesi ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan kadınlara oy hakkı verilmesi yönündeki düşüncenin gittikçe güçlenmesi ve TBMM'de taraftar bulması üzerine meclise sevk edilen "Yeni Belediyeler Yasası" ile ilk adım atılmıştır. 1930 yılında 1580 sayılı yasa ile Türk kadınına ilk kez cumhuriyet rejimi belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 5 Aralık 1934'te ise ülkedeki tüm kadınları heyecanlandıracak büyük bir gelişme olmuş, İsmet İnönü ve 191 arkadaşının teklifiyle anayasanın bazı maddeleri değiştirilerek, Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanıyan önerge meclis tarafından kabul edilmiştir. Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamalarına kısa bir süre kala 6 Ekim 1933 yılında 2349 sayılı kanunla da Türk kadınları, köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Kanunun çıkarılmasının ardından 12 Kasım 1933 tarihli muhtarlık seçimleriyle de resmi olarak Türkiye'de ilk kadın muhtar Aydın'dan seçilmiştir. Karpuzlu Nahiye merkezi olan Demircidere Köyünde seçimler 6 Kasım 1933 günü yapılmış ve köyde seçme ve seçilme hakkına sahip bütün kadın ve erkeklerin katılımıyla köy derneği cumhuriyet meydanında toplanan 500'e yakın kişi oylarını kullanmışlardır. Seçimlere sekiz muhtar adayı katılmıştır. Sekiz kişi içerisinde tek kadın aday Gül Hanım'dır.

Seçimde dönemin Çine Kaymakamı Mehmet Ali Bey'de bulunmuş ve seçim öncesi bir konuşma yapmıştır. Kaymakamın konuşmasının ardından seçimlere geçilmiş ve Gül Hanım ittifakla köy muhtarı seçilmiştir.

Gül Hanımın muhtar seçilmesinde devrimin öne çıkardığı kadın imajının simgesel önemi gibi siyasal tercihler bir yana;

kasaba halkı tarafından sevilmesi, saygı görmesi ve aynı zamanda henüz erkeklerin bile doğru dürüst okuma yazma bilmediği bir dönemde okuryazar olması önemli bir etken olmuştur.

Türkiye’de ilk kadın muhtarın Aydın’ın Çine İlçesinde seçilmesi, kentin tek yerel gazetesi olan Ant’ta büyük bir coşku ve gururla halka ilan edilmiştir. İzmir ile birlikte ulusal basın da Gül Hanımın muhtarlığa seçilmesini kutlamıştır. Gül Hanımın seçimleri kazanması ve Türkiye’nin ilk kadın muhtarı olması kasaba halkı tarafından sevinçle karşılanmıştır. Bu önemli olayı kutlamak için üç gün üç gece davullar çalınarak şenlikler yapılmıştır.

Çine Karpuzlu Demircidere Köyü Muhtarlığına Gül Hanımın seçilmesi ve bu sonucun onu Türkiye’de ilk kadın muhtar yapması, yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. 15 Teşrin-i Sani (Kasım) 1933 tarihli Anadolu gazetesinde Menemen Kaymakamı Ali Nihat Bey tarafından Türkiye’de ilk kadın muhtarın Menemen’den Kudret Hanım olduğunu belirten bir yazı yayınlanmıştır.

Gül Hanımın Türkiye’de ilk kadın muhtar olup olmadığı tartışmalarına CHF Katib-i Umumisi Recep (Peker) Bey’in Aydın CHF Vilayet İdare Heyeti aracılığıyla Gül Hanıma yolladığı telgraf son vermiş ve Gül Hanım’ın Türkiye’nin seçilmiş ilk muhtarı olduğu bildirilmiştir.

Gül Hanım (Übbül) 1901 yılında Muğla’nın Milas Kazasında doğdu. Beş erkek kardeşini ve ilk eşini I. Dünya Savaşı seferberliği sırasında kaybetmiştir. Ailesinin fazla muhafazakar olmaması, kendisinin kız çocuğu olarak yaşitlarına göre daha rahat ve özgür hareket edebilmesini sağlamıştır. Yakınlarının anlatımı ve mevcut bilgilere göre okula kaçınıcı sınıfa kadar gittiği kesin olarak bilinmemektedir. Milli Mücadele başlamadan altı ay kadar önce Muğlalı biriyle evlenmiş, savaş başlayınca eşi savaşa gidip dönmeyince fırıncı olan ağabeyinin yanına Aydın’ın Çine Kazasının Demircidere Bucağına (sonra Karpuzlu İlçesi) gitmiş ve burada evlenerek Çine’ye yerleşmiştir. Erkek kardeşinin 1933 doğumlu “Cumhuriye Şeref” adlı kızını evlat edinmiştir. Gül Hanım’ın seçildiği tarihlerde okuma ve yazmayı bilmesi onun ya kendi çabasıyla ya da ilk mektebi bitirmiş olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Dönemin basını ve yakınlarının anlatımıyla Gül Hanım Cumhuriyet devrimlerine sıkı sıkıya bağlı, Cumhuriyetin kadına verdiği yeni konumu büyük bir özgüvenle yerine getiren biri olarak aile ve çevresi tarafından saygın bir kadın olmuştur.

Gül Hanımın muhtarlığa aday gösterilmesinde kasabanın ileri gelenlerinin ön ayak olması etkili olmuştur. Bunlar arasında en çok dikkat çeken kişi, 1950-1960 yılları arasında Demokrat Partinin önemli isimlerinden ve Aydın milletvekili olarak da bir dönem parlamentoda bulunmuş olan uzun yıllar Çine’de doktorluk yapan Namık Gedik’tir. Gül Hanımın muhtarlığı 2 yıl devam etmiştir. Muhtarlık yaptığı dönem içerisinde yalnız simgesel bir görüntü olmayı kabul etmemiştir. O, kasabanın sosyal ve ekonomik hayatına yönelik ciddi çalışmalarda bulunmuştur. Söz konusu çalışmalardan ilki; Çine- Karpuzlu arası ulaşımın daha rahat olması amacıyla taş döşemeli yol ve köprü yaptırmasıdır. Yolun açılışına büyük hayranlık duyduğu Atatürk’ü de davet etmiş, Atatürk Gül Hanımın davetini kabul etmiş ancak işlerinin yoğunluğu nedeniyle açılışa katılamamıştır. Gül Hanım, yol açılışına davet ettiği Atatürk için ona olan sevgi ve saygısının bir ifadesi olarak saten üzerine ipekle işlenmiş bir pano yapar. Atatürk için hazırladığı hediye bir başkası ile Atatürk’e göndermeyi de nezaketsizlik olarak değerlendirir, Ankara’ya da göndermez, hatıra olarak saklamayı düşünür. Uzun yıllar saklar, vefatından sonra ise yazma pano torununda kalır. Atatürk Gül Hanımın Muhtar olarak yaptığı işlerden etkilenir ve kendisine her bayram tebrik kartı gönderir, Atatürk tarafından Gül Hanıma yollanan bu kart ve telgraflar Gül Hanımın evinin yanması sonucu yok olmuştur. Gül Hanımın muhtarlığı döneminde bir başka icraatı ise; köyle ilgili işlerin konuşulup tartışılabileceği bir mekanı hayata geçirmesi olmuştur. Köy işlerinin evlerde veya kahvehanelerde toplanılarak değil, köye ait belirli bir yerde toplanılarak yapılmasını gerektiğini düşünen Gül Hanım,

bunun için köylünün de onayını alarak bir köy odası yaptırır. Düşüncelerini hayata geçirebilmek için köylünün ürünlerinden elde ettikleri gelirleri bir araya getirir. Elde edilen gelirle bir taraftan köy odası projesi hayata geçirilirken, diğer taraftan da köylülerin kendi aralarındaki dayanışma düşüncesi güçlendirilir. 1930'ların başlarında Çine Kaza merkezinde bile köy odasının olmadığı düşünülürken, Gül Hanımın yenilikçi ve aydınlanmacı önderliği daha iyi anlaşılabilir.

Gül Hanım köylü arasındaki dayanışmayı artıran ve köyün diğer merkezlerle ulaşımını sağlayan uygulamalarının yanında köydeki gençlere yönelik bir takım girişimlerde de bulunmaya çalışmıştır. İlk olarak gençler için zararlı gördüğü kahvehanelere girişi yasaklamıştır. Nahiye halkının yasaklamaya destek vermesi onların Gül Hanımın bilgisine olan saygılarının bir ifadesiydi. Dönemin kangren haline gelmiş olaylarından biri de kız kaçırma olaylarıydı. Gül Hanım bu meseleye de el atmış, kızların ve kız ailelerinin oldukça mağdur olduğu bu olayı önleyebilmek için de ciddi bir çabanın içine girmiştir. Gül Hanım meseleyi çözmek için gençler ve aileleriyle toplantılar yapmış, onları ikna etmeye çalışmıştır. Evlenmek isteyen gençlerin kaçmak ve kaçırmak yerine, önce kendisine başvurmalarını istemiş, muhtar olarak aileleri ikna etmeye çalışmış ve gençlerin evlenmelerini sağlayacağını taahhüt etmiştir. Gül Hanımın muhtarlık yaptığı süre içinde onun sözünü yerine getiren birçok genç muhtarlığa başvurmuş, Gül Hanım da kendisine müracaat eden gençlere yardımcı olarak, evlenmeye hazır olan kızların ailelerinden istenmesinde aracı olmuştur.

Gül Hanım muhtarlık süresince eğitim faaliyetlerine de büyük destek vermiştir. Eğitime yönelik en önemli uygulamasını, köy çocuklarının özellikle de kız çocuklarının okutulabilmesi için aileleri ikna etme çabaları olmuştur. Gül Hanım bu düşüncesini hayata geçirebilmek amacıyla bütün köydeki kız çocuğu olan aileleri tek tek dolaşarak çocukların okula yazılmaları için ikna etmeye çalışmıştır. Başarılı çocukların eğitimi için her türlü desteği sağlayarak, masraflarını karşılamıştır. Gül Hanım aile içerisinde sıcak ama aynı zamanda otoriter ve sözünü dinleten biri olarak biliniyordu. Kendisi örtü kullanmazdı. Başını açık dolaşırdı. Kadınların modern kıyafetler giymesini savunmuştur. Bu tercihi daha muhtar olduğu dönemde Anadolu gazetesine gönderdiği mektup aracılığı ile Türk kadınına seslenerek ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk'le birlikte dünya tarihinde yeni bir sayfa açtığını ve dünya devletleri tarafından medeni bir millet olarak onaylandığını belirtmiştir. Gül Hanım'ın Aydın genelindeki tartışmalarla birlikte örtü ve peştamalların atılması noktasındaki uzlaşmaya paralel olarak; medeni olmanın ilk koşulunu kadınların (özellikle köylü kadınların) kıyafet meselesine bağladığı görülmektedir. Kendisi modern kıyafetten yana tavrını ortaya koymasına ve Aydın Umumi Meclisinden bu yönde talep etmesine rağmen dönemin koşulları gereği taşrada geleneksel kıyafetlerle mücadele konusunda zorluklar yaşandığından kendi köyünde böyle bir uygulamaya gidememiştir.

Gül Hanım 1935 yılında manifaturacılık yapan Mustafa Übbül ile tanışarak nişanlanmıştır. Bu arada kendisine milletvekilliği adaylığı önerisi gelmiş, ancak bu öneri Gül Hanım tarafından kabul edilmemiştir. 1936 yılında muhtarlık süresinin dolması üzerine, tekrar aday olmamıştır. Aynı yıl evlenerek Çine'ye yerleşir.

1936'da evlenip Çine'ye yerleştikten sonra herhangi bir işte çalışmamış olmasına rağmen boş durmayı sevmediği için kendi el emeği ile yaptığı ürünlerle vaktini değerlendirme yoluna gitmiştir. Gül Hanım oldukça hünerli bir kadındı. Boş vakitlerini geçirmek için iğne oyası yapar, makinede çok güzel nakış işlerdi. Aynı zamanda okumayı sever ve kendisine okunan şeyleri can kulağı ile dinlerdi. Hayatının sonuna kadar çalışmış, yorulmak nedir bilmemiştir. Eşini 1960'lı yıllarda kaybetti. Yalnız kalınca aralıklarla Cumhuriyet'in yanına gidip gelmeye başladı. 1970'den sonra temelli yerleşmek üzere ağabey'i Halil Usta ile birlikte Nazilli'ye geldiler. Gül Hanım'da 1970'den yaşamını yitirdiği 1990 yılına kadar Cumhuriyet'in yanında kalmıştır. 1970 yılında taşındığı Nazilli'de Yıldıztepe mahallesinde 20 yıl yaşadı. 1990

yılında Nazilli’de vefat etmiştir. Gül Esin’in kabri Nazilli ilçesinin Eğriboyun Mezarlığı’ndadır. Gül Hanım adına Ankara Atatürk Orman Çiftliğinde bir hatıra ormanı, adını taşıyan bir park ve büstleri Aydın merkezde, İzmir Harmandalı’da ve Karpuzlu’da bulunmaktadır.

Günver GÜNEŞ

KAYNAKÇA

“Aydın’da Kadınlar Köy Muhtarı Oluyor”, **Anadolu**, 6 Teşrin-i Sani (Kasım) 1933.

ÇAKIR, Serpil, “Siyasal Yaşam Katılım Mücadelesinde Türk Kadını”, **Kadınlar ve Siyasal Yaşam**, İstanbul 1991, s.131-141.

GENÇ ACAR, Derya, **Aydın Tarihinde Kadın (1923-1996)**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2007.

GÜNEŞ, Günver, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın Kadınlığı ve Türkiye’nin İlk Kadın Muhtarı Gül Hanım”, **Eski Avrasya Arkeoloji ve Tarih Dergisi**, C 1, S 1, Aydın 2007, s.58-62.

GÜNEŞ, Günver, “Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye’nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, C IX, S 20-21, İzmir-Bahar/Güz 2010, s.171-190.

“Kadın Muhtar”, **Akşam**, 8 Kasım 1933.

KÖYBAŞI, Ercüment, “12 Kasım 1933 Muhtarlık Seçimleri ve Türkiye de İlk Kadın Muhtar”, **Ses**, 9 Kasım 2005.

YAKAR, E. S., **İzmir’de Kadın Hareketi (1928-1978)**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2004..

23/02/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/gul-esin-ubbul-1901-1970-turkiyenin-ilk-kadin-muhtari/?pdf=3641> adresinden erişilmiştir